

In onze rubriek 'Kekke Kerels' en 'Illustere Zusteren' (die Mokum méde op de kaart hebben gezet!) , de componist:

Jan Pieterszoon Sweelinck ♪!!

» De 'Orpheus' van Amsterdam «

Onze beroemdste Nederlandsche klassieke componist !!

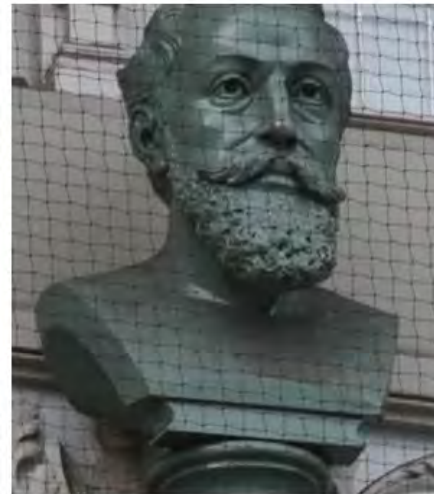
Nota Bene: Leermeester van o.a. Bach!!!

Koestraat 15 1012BW Mokum

bron: <https://www.concertzender.nl/601025-2/>

zie ook: <https://www.gravenopinternet.nl/graven/z/99/339>

Buste in voorgevel Concertgebouw
Tussen Beethoven en Bach

bron <https://www.preludium.nl/artikelen/jan-pieterszoon-sweelinck-de-orpheus-van-amsterdam-vier-eeuwen-later>

bron https://www.youtube.com/watch?v=9zHWp9nEL0s&list=RD9zHWp9nEL0s&start_radio=1
 zie ook <https://stadsherstel.nl/monumenten/koestraat-15/>

Koestraat 15 nu. Bron: <https://stadsherstel.nl/monumenten/koestraat-15/#gallery-6a953d45d5071-3>

Zie ook: https://www.youtube.com/watch?v=uoY6hk9RaHo&list=RDuoY6hk9RaHo&start_radio=1

Extra info

Jan Pieterszoon Sweelinck (ook *Swelingh*, *Swelinck* e.a.) (Deventer, [?] zomer of herfst 1561 – Amsterdam, 16 oktober 1621) was een Nederlands componist, organist, klavecijnist, muziekpedagoog, muziekorganisator en ensembleleider. Hij geldt als de belangrijkste (Noord)Nederlandse componist van de Vroegmoderne tijd, in de overgang van renaissance- naar barokmuziek. Sweelinck was als componist en als muziekpedagoog tot ver buiten de landsgrenzen bekend en beroemd. Reeds tijdens zijn leven verschenen vele van zijn vocale werken in druk en verspreidden zich over geheel Europa. Zo verschenen er in Berlijn zogeheten 'roofdrukken' in het Duits (in de zogeheten Lobwasser-vertaling) van Sweelincks meerstemmige zettingen van het Franstalige Geneefse psalter. Van alle reizen die Sweelinck gemaakt heeft, staat er slechts één naar het buitenland geregistreerd: zijn dienstreis naar Antwerpen in 1604, bekostigd door de stad Amsterdam, waar hij bij de klavecimbelbouwers Ruckers in opdracht van het Amsterdamse stadsbestuur een nieuw klavecimbel kocht. Alleen het beschilderde deksel van dit stadsklavecimbel bleef bewaard. De Engelse musici Peter Philips en John Bull, katholieken die naar de zuidelijke (of Oostenrijkse) Nederlanden waren gevlucht, zochten Sweelinck op in Amsterdam voor collegiaal contact. Philips deed dit in 1593 vanuit Brussel, John Bull ondernam veel later dezelfde reis met hetzelfde doel. Van Bull is een fuga overgeleverd die op een thema van Sweelinck gebaseerd is. In het beroemde (handgeschreven) Fitzwilliam Virginal Book, dat rond 1600 werd samengesteld uit 297 composities voor het virginaal, blijken vier composities van Sweelinck te zijn opgenomen. Opmerkelijk genoeg zijn tijdens Sweelincks leven geen klavierwerken (orgel,

klavecimbel) uitgegeven. Wel verzorgde zijn oud-leerling Samuel Scheidt de uitgave van een verzameling van driestemmige fantasieën. Daarvan is tot nog toe geen enkel exemplaar in een bibliotheek of archief aangetroffen. Hoewel van Sweelinck bekend is dat hij veel meer muziek heeft geschreven, onder meer voor andere instrumentale en/of vocale bezetting, lijkt daarvan niets bewaard te zijn gebleven. Sweelincks overgeleverde werken zijn in 2006 door de musicoloog Pieter Dirksen gecatalogiseerd en van SwWV (Sweelinck-Werke-Verzeichnis)-nummers voorzien.^[6] Van Sweelinck zijn meer dan 70 composities voor 'klavier' (orgel, klavecimbel) overgeleverd. Sweelinck, die bekend en mogelijk zelfs bevriend was met de naar de zuidelijke Nederlanden gevluchte Engelse musici Peter Philips en John Bull, verbond in deze werken variatiekunst en de virtuoze stijl van de Engelse virginalisten met de Spaanse orgelstijl en met die van Italiaanse meesters als Andrea Gabrieli en ook Claudio Merulo. Hieruit ontwikkelde Sweelinck een geheel eigen stijl waarin een hechte constructie, helderheid, terughoudendheid maar ook geestigheid kenmerkend zijn. De fantasieën vertonen al veel kenmerken van de klassieke fuga. Het gebruik van echo's in de muziek was rond 1600 vrij populair in de klassieke muziek. Ook Sweelinck heeft aan dit genre bijdragen geleverd. In de Oude Kerk beschikte Sweelinck over een orgel uit 1539 met drie manualen en pedaal dat volop mogelijkheden bood om deze effecten te realiseren. Sweelinck is de eerste componist van wie bekend is dat hij de echo-mogelijkheden die veel orgels al sinds het einde van de 15e eeuw boden, op deze wijze benutte. Als organist van de Oude Kerk was Sweelinck in dienst - als 'stadtmusicyn' - van het gemeentebestuur van Amsterdam. Dit betekende dat hij alleen voor en na

kerkdiensten het orgel van de Oude Kerk diende te bespelen, maar niet tijdens. De protestantse samenzang - gebaseerd op het *Geneefse Psalter* in een Nederlandse vertaling - weerklonk in zijn tijd zonder orgelbegeleiding. Een voorzanger met krachtige stem leidde de meestal massale samenzang tijdens kerkdiensten. Buiten kerkdiensten verzorgde hij in het monumentale gebouw doordeweekse orgelbespelingen, die in de loop van de tijd uitliepen op concerten met meerdere musici in ensemblevorm. Deze burger-concertpraktijk in de Oude Kerk - waardoor de eerste 'burgerconcertzaal' van heel noordelijk Europa tot stand kwam - heeft grote invloed gehad op de ontwikkeling van de klassieke muziek. Kooplieden, onder andere uit het Oostzeegebied, die regelmatig in Amsterdam vertoefden, zetten deze Amsterdamse burger-concertpraktijk in een monumentale kerk voort in eigen woon- en leefsituaties. Het ontstaan van de zogeheten 'Abendmusiken' in de Marienkirche in Lübeck - waarmee altijd de naam van Sweelincks 'kleinzoon-leerling' Dietrich Buxtehude verbonden zal zijn - is direct op de concertpraktijk van Sweelinck (en zijn opvolgers) in de Oude Kerk van Amsterdam terug te voeren. In het milieu van rijke, kunstlievende en intellectueel-geaarde kooplieden trad Sweelinck regelmatig op in ruime Amsterdamse grachtenpanden, ofwel als klavecimbelvirtuoos dan wel als leider van een "Collegium Musicum". Zijn ensemble-composities op Franse en Italiaanse teksten waren in principe bedoeld voor min of meer vaste groepen van muzikaal ontwikkelde liefhebbers uit dit milieu.

Autograaf uit 1618 van de canon in unisono 'Miserere mei Domine'.

Sweelincks ensemblewerken - in aanleg voor zangstemmen bedoeld - zijn veel minder vernieuwend en staan nog geheel in de traditie van de Franco-Vlaams-Nederlandse School. Zijn ruim 250 vocale ensemblewerken - solistisch bezet - kunnen als volgt ingedeeld worden:

- Vier verzamelingen van stemboeken die a capella bewerkingen voor vier tot acht stemmen behelzen van alle oorspronkelijke Franstalige psalmliederen uit het 16de-eeuwse Calvinistisch-protestantse psalmgezangboek.
- De *Cantiones Sacrae* voor vijf stemmen, op latijnse teksten, waaraan de uitgever omwille van de verkoopbaarheid een basso continuopartij toevoegde.
- De *Rîmes* bevat deels bewerkingen van Italiaanse madrigalen van andere componisten, *Chansons* en *Madrigalen* op wereldlijke Franse en Italiaanse teksten.
- Gelegenheidscomposities: canons en bruiloftsmotetten.

In 1630 (ten tijde van de Dertigjarige Oorlog in het toenmalige Heilige Roomse Rijk) kondigde de Duitse uitgever Melchior Oelschlegel uit Halle de publicatie aan van een verzameling muziekstukken: *Tabulatura. Fantasien mit 3. Stimmen durch alle Tonos von J.P. Sweelinck Organisten zu Amsterdam komponiert und von Samuele Scheid Hallense kologirt*. Geen exemplaren van deze door Sweelincks oud-leerling Samuel Scheidt verzorgde muziekgave van Sweelincks driestemmige fantasieën zijn in bibliotheken en archieven aangetroffen. Mogelijk is de uitgave niet tot stand gekomen ten gevolge van de vernietigende oorlog. In de stedelijke muziekbibliotheek in Leipzig wordt een 17de-eeuws muziekhandschrift bewaard met daarin 13 driestemmige fantasieën

die in allerlei toonsoorten geschreven zijn. Bij geen van deze muziekstukken staat een auteursnaam aangetekend. Een van deze composities komt voor in een muziekhandschrift dat in Wenen wordt bewaard (in het archief van het Minoritenklooster) en draagt de naam 'P. Sivert'. Het gaat hierbij om Paul Siefert, die leerling van Jan Pieterszoon Sweelinck is geweest. Dit heeft tot de (niet-onaangevochten) conclusie gevoerd, dat het met de Fantasieën-verzameling in Leipzig zou gaan om een handgeschreven kopie van de Sweelinck-muziekgave uit 1630. Afschriften maken, ook van eertijds zeer kostbare muziekdrukken, was een (beruchte) praktijk onder beroepsmusici die zich hierdoor nieuw repertoire konden verschaffen. Op grond van de kwaliteit - een subjectief begrip - van de anonieme Leipziger fantasieën-verzameling wordt het inmiddels vrijwel uitgesloten geacht dat Sweelinck er de auteur van is geweest. In de internationale 'Sweelinckvorsing' wordt wel de hoop gekoesterd dat een exemplaar van de in 1630 aangekondigde Tabulatura-uitgave aangetroffen gaat worden in het enorme volume van Duitse bibliotheek- en archiefbestanden die in 1945 als oorlogsbuit door en naar Rusland werden meegenomen, die inmiddels geleidelijk naar Duitsland terugkeren. Veel onderdelen ervan zijn namelijk nooit goed gecatalogiseerd geweest.

Interieur van de Oude Kerk rond 1700
met het orgel waarop Sweelinck speelde.
Gravure van Jan Goeree (1670-1731)

Sweelinck speelde en componeerde in een tijd waarin algemeen de middentoonstemming in gebruik was, een stemming met in de gangbare toonsoorten vrijwel reine (zwevingvrije) tertsen. Tegenwoordig zijn er nog maar weinig orgels in deze stemming, zodat een historische uitvoering van Sweelincks werken tot de

zeldzaamheden behoort. Veel van de levendigheid van de middentoonstemming gaat verloren bij een uitvoering in een moderne stemming, waarin de karakteristieke verschillen tussen de toonsoorten zijn verdwenen. In Sweelincks tijd stonden in de Oude Kerk ten minste twee orgels. Het grote kerkorgel, met drie manualen (of handklavieren) tegen de toren- of westwand, werd tussen 1539 en 1545 gebouwd door Hans van Keulen, Hendrik en Hermann Niehoff en Jasper Janszoon. Het tweemanualig koororgel werd in de jaren 1544 en 1545 door Hendrik Niehoff en Jasper Janszoon gebouwd. Geen van beide orgels van Sweelinck is nog aanwezig: ze werden vervangen in 1726 respectievelijk 1658. Van Sweelinck zijn twee portretten overgeleverd: een ongesigneerd schilderij uit 1606 en een kopergravure van Jan Harmensz. Muller uit 1624. Op het portretschilderij, dat in het bezit is van het Kunstmuseum Den Haag, zijn de handen van de musicus duidelijk afgebeeld met twee uitgestrekte vingers, net buiten de ovale trompe-l'oeil-lijst. Volgens retorisch-iconografische symboolcodes van die tijd is de boodschap ervan: *luister naar mij*. Vrij algemeen werd dit ongesigneerde portret toegeschreven aan Sweelincks jongere broer, de schilder Gerrit Pieterszoon Sweelinck, maar voor deze aanname is geen bewijs gevonden. In 2021 - het jaar van Sweelincks 400ste sterfdag (16 oktober) - beargumenteerde de Nederlandse musicoloog en klavecijnist dr. Pieter Dirksen in zijn Sweelinckbiografie de hypothese dat het schilderij (uit 1606) in Haarlem moet zijn ontstaan. Het zou van de hand zijn van de toen ongeveer 23-jarige portretschilder bij uitnemendheid Frans Hals. Dat die toen nog geen lid was van het plaatselijke Sint-Lucasgilde zou volgens Dirksen verklaren waarom Hals het schilderij ongesigneerd liet. In 2002 werd op negen cd's Sweelincks complete overgeleverde klavierwerk (orgel en klavecimbel) opgenomen door een groot aantal musici, onder wie

Leo van Doeselaar, Bernard Winsemius, Liuwe Tamminga, Bert Matter, Pieter Dirksen, Bob van Asperen, Menno van Delft, Siebe Henstra, Glen Wilson en Pieter-Jan Belder. In 2010 kwam een doos uit met zeventien cd's, waarvoor de gehele (overgeleverde) ensemblmuziek van Sweelinck werd geregistreerd. Het gaat om in totaal 254 vocale werken, bijeengebracht onder de titel *Het Sweelinck Monument* en voorzien van uitgebreide toelichtingen in zes boeken. Box I bevat de wereldlijke muziek, box II de *Psalmen* en box III de *Cantiones Sacrae*. Uitvoerenden zijn het Gesualdo Consort Amsterdam o.l.v. Harry van der Kamp en organist Bernard Winsemius. Ook Cappella Amsterdam onder Daniel Reuss maakte opnamen van Sweelincks koormuziek (2009), evenals het Nederlands Kamerkoor onder Paul van Nevel, Philippe Herreweghe, Ton Koopman, William Christie en anderen. Joseph Kelemen nam in 2013 orgelwerk van Sweelinck op en (opnieuw) Pieter-Jan Belder in 2016 klavecimbel-muziek. Daniele Boccaccio nam in 2018/19 al het klavierwerk op, voor orgel zowel als klavecimbel. Een cd gewijd aan zijn variatiereeksen kwam er in 2022 gebracht door klavinist Fabio Antonio Falcone onder het label Challenge Records (CC72926). Het Nationaal Orgelmuseum in Elburg heeft een Sweelinckkamer ingericht, die gewijd is aan het werk en leven van Sweelinck. In september 2018 werd in het museum een door de beeldhouwster Bea Rozendaal vervaardigd bronzen borstbeeld van Sweelinck onthuld. Het werd geschonken door donateurs van de Stichting tot Behoud van het Nederlandse Orgel. In 2012 werd met verschillende festiviteiten gevierd dat Jan Pieterszoon Sweelinck 450 jaar eerder in Deventer werd geboren. Ook in 2021, Sweelincks 400e sterfjaar, werd op diverse plaatsen aandacht aan hem besteed.

https://nl.wikipedia.org/wiki/Jan_Pieterszoon_Sweelinck

In de Koestraat wijst sinds 2013 dit portret naar zijn huis Koestraat 15

Den Haag, Sweelinckplein, Monument van Dirk Bus

Eregalerij van componisten in de 'Grote Zaal van het Koninklijk Concertgebouw'. Haendel · Lulli · Scarlatti · Mozart · Cherubini · Weber · Berlioz · Chopin · Liszt · Wagner · Gounod · Reincken · Schuijt · Obrecht · Sweelinck · Orl. Lassus · Clemens n.P. · Wanning · Brahms · Rubinstein · Niels Gade · Verhulst · Schumann · Mendelssohn · Schubert · Spohr · Beethoven · Haydn · Bach · Strawinsky · Pijper · Ravel · Reger · Wagenaar · Tschaikovsky · Zweers · Bruckner · Mahler · Franck · Diepenbrock · Debussy · Dopper · Richard Strauss · Röntgen · Bartók · Dvořák

Briefje van 25 gulden met beeltenis van Sweelinck

Zomerzegel 1935

